

PEDAGOGIK MAHORATDA ZAMONAVIY O'QITUVCHINING ASOSIY KO'NIKMALARI VA FAZILATLARI

Muhammadjonova O'g'iloy Bahodirjon qizi

Farg'ona davlat universiteti talabasi

Raxmonov Xurshidjon Xayotjon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada, pedagogik o'qituvchi kim ekanligi va o'qituvchining asosiy ko'nikmalari va fazilatlari haqida hamda ularning o'qituvchilikning asosiy ko'rinishi va azaldan qanday vujudga kelganligi, tarixi haqida mhum ma'lumotlar keltirilib o'tilgan.

Abstract: This article provides important information about who a pedagogical teacher is and the basic skills and qualities of a teacher, as well as the main features of teaching, how they originated and their history.

Аннотация: В статье представлена важная информация о том, кто такой педагог-учитель, об основных навыках и качествах учителя, а также об основных особенностях преподавания, их зарождении и истории.

Kalit so'zlar: o'qituvchi, madaniy, tarixiy, pedagoglar, rahbarlik, zaomonlar, faoliyat.

Keywords: teacher, cultural, historical, educators, leadership, contemporaries, activity.

Ключевые слова: учитель, культурный, исторический, педагоги, лидерство, современники, деятельность

O'qituvchi – tegishli ma'lumoti, kasb tayyorgarligi bor va yuksak axloqiy fazilatlarga ega bo'lgan, davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim, umumiy o'rta ta'lim, o'rta maxsus, kasb-hunar hamda maktabdan tashqari ta'lim muassasalarida ishlaydigan, ta'lim va tarbiya jarayoniga rahbarlik qiladigan, o'quv, ilmiy, uslubi, tashkiliy va rahbarlik faoliyatini amalga oshiradigan pedagog-mutaxassis. O'qituvchilik kasbi juda qadim zamonlardan buyon inson faoliyatining alohida turi

sifatida mavjud. Chunki inson faqat ta'lim tarbiya tufayligina hayotini davom ettira oladi. Tamaddunning Ossuriya, Bobil, Misr, Turkiston, Hindiston, Xitoy singari qadimiy o'choqlarida topilgan tarixiy madaniy obidalar bu o'lkalarda o'qituvchilik kasbi juda qadim zamonlarda shakllanganligini ko'rsatadi. Bu davrlarda eng oqil, tajribali kishilar shu ish bilan shug'ullanishgan va ular boshqalarga qaraganda katta imtiyozlarga ega bo'lishgan.

Yunonistonda faqat ozod kishilargina o'qituvchilik qilishga haqli hisoblangan. Ular mamlakatning turli yoshlarida pedanomlar, didaskallar, pedotriblar shaklida nomlanganlar va ko'pincha o'z shaxsiy maktablariga ega bo'lganlar. Boy oilalarda esa, ta'limtarbiya ishi bilimli va savodli qullarga topshirilib, ular paydagoglar (pedagog so'zi shundan kelib chiqqan), ya'ni bola etaklovchilar deb atalgan. Sharq mamlakatlari, jumladan, Turkiston o'lkasida ham o'qituvchi eng qadimiy va obro'li kasb hisoblanib, ustoz deb e'zozlangan. O'lkamizda qizlarni o'qitishga ham alohida e'tibor qaratilib, savodli ayollar uylarida otinoyi maktablari tashkil etilgan.

O'qituvchilar saviyasining oshganligi millat ruhiyatida uyg'onish bo'lishiga, taraqqiyotning bir qadar tezlashuviga olib keldi. Sharqning buyuk allomasi, qomusiy olim Farobiy muallimning ijtimoiy hayotda tutgan o'rni va uning o'ziga xos xususiyatlari to'g'risida ibratli g'oyalarni ilgari surgan. "O'qituvchi, - deydi Farobiy, - aql-farosatga, chiroyli nutqqa ega bo'lishi va o'quvchilarga aytmoqchi bo'lgan fikrlarni to'la va aniq ifodalay olishni bilmog'i zarur. Shu bilan birga o'z or-nomusini qadrlashi, adolatli bo'lishi lozim. Ana shundagina u insoniylikning yuksak darajasiga ega bo'ladi va baxt cho'qqisiga erishadi», - deb ta'kidlaydi. Farobiyning ushbu fikrlari zamonaviy o'qituvchining qiyofasini shakllantirishda fundament bo'lib hizmat qiladi. Shuningdek, mazkur muammo yuzasidan mulohaza yuritgan atoqli Olim Abu Ali Ibn Sinoning fikricha, "O'qituvchi matonatli, sof vijdonli, rostgo'y va bola tarbiyalash uslublarini, axloq qoidalarini yaxshi biladigan odam bo'lmog'i lozim. O'qituvchi o'quvchining butun ichki va tashqi dunyosini o'rganib, uning aql qatlamlariga kira olmog'i lozim" deb ta'kidlashi bilan o'qituvchining shaxsiy sifatlarini ochib beradi. Ushbu fikrlar shuni anglatadiki, o'qituvchi jamiyatning buguni va ertangi kun

qiyofasini shakllantiruvchisidir. Shuning uchun ham o'qituvchining professional jihatdangina yetuk bo'lishi kifoya qilmaydi.

Uning ma'naviy olami o'quvchilarga singdirilishi ko'zda tutilgan ezgu insoniy sifatlarga to'yingan bo'lishi kerak. O'qituvchilar tayyorlanadigan o'quv yurtlarida ayni shu jihatga alohida e'tibor qaratiladi. Hususan iqtisodiy rivojlangan mamlakatlarda o'qituvchi shaxsini yuqori bilib e'zozlanib kelayotganiga sabab ham sharaflil vazifani munosib o'tayotganlarida deb bilish mumkin. Masalan, Yaponiyada o'qituvchi uchun alohida hurmat extirom ko'rsatilishi kishi e'tiborini tortadi. Yaponlar ko'p ishlashadi. Shuning uchun farzandi ta'limini o'qituvchiga ishonib topshirishadi. bu ishonchni oqlashgan.

O'zbekistonda ham bugungi kunda ushbu kasb egalariga alohida e'tibor shaxsan Prezidentimizning e'tiroflari orqali amalga oshayotgani quvonarli xol. Bugungi kunda zamonaviy o'qituvchining pedagogik- psixologik modelini shakllantirishda quyidagi tushunchalar muhim ahamiyat kasb etadi:

O'qituvchi-Moderator, O'qituvchi-Fasilitator, O'qituvchi-Tyutor, O'qituvchi - Mentor, O'qituvchi-Trener (kouch) Ushbu tushunchalarga atroflicha ta'rif berib o'tamiz.

Moderator- o'qituvchi vaziyatni tezda boshqara oladigan va har qanday qiyin pedagogik vaziyatlardan chiqish yo'lini topishga qodir, agar kerak bo'lsa jamoadagi psixologik muxitni yaxshilay oladigan insondir. Fasilitator, an'anaviy o'qituvchidan farqli o'laroq, mutaxassis emas va talabalarni o'qitmaydi, balki ularga kerakli mahsulotni yaratish uchun maxsus guruhli ish texnologiyalari bilan ta'minlaydi. Fasilitator echim izlashda hamroh bo'lib, guruhga yordam beradi.

Tyutor (ingliz tilidagi repetitor - murabbiy, repetitor, vasiy) o'qituvchi-maslahatchi va muvofiqlashtiruvchidir. Uning maqsadi o'quvchiga iloji boricha mustaqil ravishda bilim va ko'nikmalarni olishga imkon beradigan, unga qulay bo'lgan rejimda, shu jumladan darsning o'zida o'rganish imkonini beradigan ta'lim muhitini yaratishdir.

Mentor (angl – mentoring – murabbiylik) talaba va o‘quvchilardagi nazariy ma’lumotlarni amaliyotga tadbiq qila olishiga ko‘maklashadi. Mentor o‘quvchining “Men”ini va o‘z-o‘zini yuqori baholashga, o‘quvchiga jamiyatda va hayotda o‘z o‘rnini topishishiga yordam beradi. Trener-bu har bir o‘quvchining (yoki umuman jamoaning maqsadlari haqida gap ketganda) kerakli natijaga erishishini ta’minlash uchun barcha mumkin bo‘lgan vositalardan foydalanadigan kishi. Zamonaviy o‘qituvchi nafaqat o‘quv faoliyatini olib borishi va muammoni hal qila olish, tadqiqotchilik, jamoada ishlay olish va samaradorlikni ta’minlash kabi sifatlarga ham ega bo‘lishini talab etiladi.

Yuqoridagi adabiyotlar taxlili natijasida quyidagi tavsiyalarni berish mumkin:

- ta’lim va tarbiya jarayoni mohiyati bilan uning maqsad va vazifalarini tushunishi lozim;
 - bolalarning psixologik-pedagogik xususiyatlarini tushunishi kerak; -
- Kasbiy refleksiya ega bo‘lishi muhim;
- Axborotlarni tanqidiy tahlil qila olish ko‘nikmasiga ega bo‘lish uchun o‘z ustida tinmay ishlashi lozim.

Demak, zamonaviy pedagog har tomonlama mukammal bilim, mahorat egasi o‘z mutaxassisligini taraqqiyoti uchun fidokorona mehnat qilishi o‘z kasbini ilmiy raklama qila biluvchi shaxs sifatida nomoyon bo‘lishi maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sh. M. Mirziyoyev. Ta’lim-tarbiya tizimini takomillashtirish, ilm-fan sohasi rivojini jadallashtirish masalalari muhokamasi bo’yicha video-selektor yig’ilishidagi nutqi 2020 yil 30 oktyabr
2. M.G.Davletshin, Sh.Do’stmuhamedova, M.Mavlonov, S.To‘ychieva, M. Djumabaeva “yosh va pedagogik psixologiya” (o‘quv qo‘llanma) T – 2007.
3. M. Davletshin. Zamonaviy maktab o‘qituvchisining psixiologiyasi. Toshkent, 2003-yil
4. Pedagogik mahorat darslik A.Xoliqov -Toshkent- 2011
5. “Umumiy pedagogika” B.X.Xodjayev -Toshkent-2017

6. "Pedagogik atamalar lug'ati" Toshkent-2008

7. K.M.Irisboyeva boshqaruvchi shaxs faoliyatining psixologik asoslari. XXI
veka N5-1 (86), aprel 2022g